

Markovic o.fl. gegn Ítalíu

Dómur frá 14. desember 2006 - Yfirdeild

Mál nr. 1398/03

1. gr. Skylda til að virða mannréttindi

6. gr. Réttur til réttlátrar málsmeðferðar fyrir dómi

35. gr. Skilyrði þess að mál sé tækt

Lögsaga. Alþjóðlegar stofnanir. Utanríkismál. Aðgangur að dómstólum.

1. Málsatvik

Kærendur eru tíu og ríkisborgarar í Serbíu og Svartfjallalandi. Þeir eru allir nánir ættingjar nokkurra þeirra sextán manna sem fórust þegar flugher á vegum Norður-Atlantshafsbandalagsins, NATO, gerði loftárás á höfuðstöðvar serbneska ríkisútvarpsins í Belgrad þann 23. apríl 1999.

Kærendur höfðuð skaðabótamál fyrir ítölskum dómstólum vegna dauða ættingja sinna í fyrrgreindri loftárás. Málið var höfðað fyrir héraðsdómstól í Róm, þar sem kærendur töldu að þátttaka ítalska ríkisins í þessari hernaðaraðgerð hefði verið umfangsmeiri en annarra ríkja NATO, meðal annars vegna mikils pólitísks stuðnings og aðstöðu sem NATO-herinn naut á Ítalíu, svo sem flugvalla fyrir flugvélnar sem gerðu loftárásina í Belgrad. Skrifstofa forsætisráðherra Ítalíu, ítalska varnarmálaráðuneytið og yfirstjórn S-Evrópu deildar NATO-hersins voru varnaraðilar í málinu.

Skrifstofa forsætisráðuneytisins og ítalska varnarmálaráðuneytið vísuðu málinu til forúrskurðar Hæstaréttar Ítalíu með vísan til ákvæða ítölsku einkamálalaganna sem heimila að ágreiningi um lögsögu í málum sem ríkið er aðili að skuli vísað til Hæstaréttar áður en málið fær efnislega meðferð hjá dómstóli á lægra stigi. Í dómi frá 8. febrúar 2002 komst Hæstiréttur Ítalíu að þeirri niðurstöðu að ítalskir dómstólar hefðu ekki lögsögu í málinu þar sem ákvörðun ítalska ríkisins að taka þátt í loftárásinni hefði verið af pólitískum toga og gæti því ekki lotið endurskoðun dómstólanna. Máli kærenda var því vísað frá ítölskum dómstólum.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærendur töldu að takmörkun á aðgangi þeirra að ítölskum dómstólum væri brot á 6. gr. sáttmálans sem tryggir rétt til réttlátrar málsmeðferðar fyrir dómi í tengslum við 1. gr. sáttmálans sem kveður á um skyldu ríkja til þess að virða mannréttindi.

Kæran var lögð fram 6. desember 2002 og var lýst ótæk til efnismeðferðar að hluta til þann 12. júní 2003. Þann 28. apríl 2005 vísaði deild dómstólsins öðrum þáttum málsins til yfirdeildar dómstólsins.

Niðurstaða

Ítalska ríkið taldi að málinu skyldi vísað frá Mannréttindadómstólnum þar sem kærendur hefðu ekki tæmt öll innlend réttarræði, enda hefðu þeir ekki haldið málinu áfram gegn NATO fyrir ítölskum dómstólum. Dómstóllinn sagði að engin dæmi væru þess að einkamál sem höfðað hefði verið gegn NATO í aðildarríki bandalagsins hefði borið árangur og ekki sanngjarnt að ætlast til þess að kærendur teldu sig eiga betri möguleika á að ná árangri í málsókn gegn NATO en gegn ítalska ríkinu. Dómstóllinn féllst því ekki á röksemdafærslu ítalska ríkisins að þessu leyti og taldi málið tækt til efnismeðferðar. Dómstóllinn taldi að með því að kærendur hefðu rekið einkamál fyrir ítölskum dómstólum hefði stofnast lögsaga ítalska ríkisins í skilningi 1. gr. sáttmálans og því bæri ítölskum stjórnvöldum að tryggja réttindi þeirra samkvæmt sáttmálanum.

Dómstóllinn vísaði síðan til þess að það væri verkefni innlendra dómstóla að túlka og beita landslögum og að sú regla ætti einnig við þegar landslög vísuðu til alþjóðlegra laga eða samninga. Hlutverk Mannréttindadómstólsins í málinu væri því aðeins að meta hvort afleiðingar slíkrar túlkunar innlendra dómstóla samrýmdust ákvæðum sáttmálans.

Dómstóllinn tók fram að Hæstiréttur Ítalíu hefði komist að þeirri niðurstöðu, með tilliti til þeirra alþjóðlegu samninga sem kærundur vísuðu til, viðauka við Genfarsáttmálana frá 1949 annars vegar og Lundúnasamnings frá 1951 um réttarstöðu herliðs aðildarríkja NATO hins vegar, og túlkunar á landsrétti, að ekki væri hægt að slá föstu að bótaréttur þeirra hefði stofnast á grundvelli skaðabótaábyrgðar aðildarríkja í máli sem þessu. Bent var á að Hæstiréttur Ítalíu hefði ekki talið að reglur um friðhelgi ríkja undan lögsögu ættu við í málinu, heldur að valdsvið dómstóla til þess að endurskoða mál sem vörðuðu utanríkisstefnu ríkisins á borð við þátttöku þess í stríði, væri háð takmörkunum. Mannréttindadómstóllinn taldi mál kærenda hafa fengið fullnægjandi meðferð hjá ítölskum dómstólum, enda hefði Hæstiréttur skoðað mál þeirra með hliðsjón af skaðabótareglum landsréttar. Kærendum hefði því verið veittur aðgangur að dómstólum þótt hann hefði verið takmarkaður að einhverju leyti og ekki til þess fallinn að tryggja þeim efnislega úrlausn málsins. Með vísan til þessa taldi dómstóllinn að ekki hefði verið brotið gegn réttindum kærenda samkvæmt 6. gr. sáttmálans.

Sjö dómarar skiluðu séráliti.